

Na záver predsedá návrhovej komisie J. Coufal, CSc., prečítal návrh uznesení, ktoré zhromaždenie schválilo po pripomienkach.

1. Plénum sa uznáva ustanoviť Slovenskú filozofickú spoločnosť pri SAV.

2. Plénum súhlasí s koncepciou činnosti, ako bola prednesená v úvodnom referáte a doplnená v diskusii. Najvlastnejšou úlohou spoločnosti bude teoretické rozvíjanie centrálnych a aktuálnych filozofických otázok. Pri plnení tejto úlohy sa bude Spoločnosť usilovať o využitie všetkých aktívnych filozofických pracovníkov na Slovensku, ako aj filozoficky orientovaných pracovníkov v iných vedných odboroch. Uznáva sa perspektívne uvažovať o vytvorení profesionálneho sväzu filozofických pracovníkov a ukladá výboru vyvinúť v tomto smere činnosť.

3. V otázke organizačnej štruktúry Spoločnosti súhlasí plénum so stanoviskom predneseným v referáte o organizačných otázkach. Pokiaľ ide o členskú základňu, prijíma plénum koncepciu, ktorá vyplýva z celkového poňatia Spoločnosti. Existujúcu základňu rozširovať systematicky prijímaním nových členov z radov tvorivých filozofických pracovníkov výberom, a to na základe odporúčania dvoch členov Spoločnosti. V prípade zamietnutia potrebuje výbor súhlas pléna.

4. Plénum schvaľuje členské príspevky vo výške navrhutej v referáte, t. j. 20,— Kčs ročný členský príspevok a 10,— Kčs jednorazové zápisné.

5. Plénum navrhuje, aby zpráva o založení Slovenskej filozofickej spoločnosti bola uverejnená v tlači.

(R.)

POSLANIE A ÚLOHY SLOVENSKEJ FILOZOFICKEJ SPOLOČNOSTI

JÁN KOČKA,

podpredseda Slovenskej filozofickej spoločnosti

Ak by sme založenie Slovenskej filozofickej spoločnosti považovali za medzník v dejinách filozofie na Slovensku, znelo by to iste ako nadnesená fráza, pretože ani založenie ani organizačná stránka nejakej inštitúcie sama o sebe nie je ešte rozhodujúcou pre pracovný elán a výsledky. Len ony nakoniec rozhodujú o hodnotení prínosu a význame pre rozvoj kultúry. Jednak' však sám fakt, že dochádza k založeniu Spoločnosti, je pozoruhodný a výnimočný, pretože po prvý raz v našom kultúrnom živote vzniká vedecky špecializovaná spoločnosť v takomto rozsahu. Ak sa v minulosti filozofia pestovala len okrajovo v rámci učených spoločností alebo len vo veľmi úzkom kruhu odborníkov, ako to bolo v prípade Filozofického odboru Matice slovenskej, dnes pristupujeme k založeniu filozofickej spoločnosti so špecifickou odbornou náplňou na širokom a kvalifikovanom kádrovom základe. Je to zákonitý dôsledok búrlivého kultúrneho rozvoja nevídaného a neporovnateľného s ničím v našej minulosti, ktorý priniesla socializácia nášho života.

Založenie Spoločnosti a vymedzenie jej pracovného poslania, tak ako si ho predstavujeme, umožnil rozvoj nášho vysokého školstva a vedeckých inštitúcií, kde sa vychovali a odborne vyrástli rady filozofov, schopných svoj odbor tvorivo a na vysokej teoretickej úrovni rozvíjať. Vývin dospel do štádia, keď — povedané termínologiou dialektiky — kvantitatívny rast vedeckých pracovníkov a inštitúcií si vyžaduje premeny v kvalite, vo vytýčení vyšších teoretických cieľov a kritérií, koordináciu, zlepšenie medzinárodnej

komunikácie a informácií. Tu treba hľadať hlavný motív založenia našej Spoločnosti, ktorý mali organizátori na mysli, keď si vyjasňovali potrebnosť a náplň jej činnosti. Dôležitou okolnosťou, ktorá môže zabezpečiť pracovný elán, ale môže byť súčasne aj úskalím, na ktorom strokoce, je to, že ide o dobrovoľné združenie pracovníkov v odbore filozofie, berúcich na seba záväzok podieľať sa na práci Spoločnosti vedľa vlastných profesionálnych povinností. Vysoký morálny motív vždy býval a býva hybnou silou veľkých a závažných kultúrnych činov a podujatí. Kiežby nás toto vedomie sprevádzalo v ďalšej práci!

Je predčasné prednášať veľké programové reči, pretože život pred našimi očami už skorigoval viaceré plány a uviedol ich na správnu mieru. Predsa len, aby sme položili základ pre diskusiu, treba sa zmieniť o niektorých hlavných úlohách a náplni našej činnosti.

Úlohou tvoriacou podstatu a dôvod existencie Spoločnosti je pestovanie, rozvíjanie filozofie ako teórie s jej primeraným začlenením do kultúrneho života a primeraným spoločenským vplyvom. Týmto chceme cieľavedome nadviazať na všetky pokusy a výsledky v minulosti i súčasnosti o konštituovanie a rozvoj filozofie ako špecifickej teoretickej aktivity. Napriek výsledkom, ktoré veľmi vďačne kvitujú dejiny filozofie na Slovensku, vystupuje ako historický fakt, že filozofia — nakoniec z reálnych príčin — v minulosti nebola zvlášť silnou zložkou našej kultúry, kde dominovala hlavne beletristická literatúra a žurnalistika. Nedostatok filozofickej tradície má pochopiteľne dôsledky aj pre našu prítomnosť. Ak zdôrazňujeme potrebu rozvoja filozofie ako teoretickej disciplíny, chceme zaplniť nielen medzeru z dávnejšej minulosti, ale aj tú, ktorá vznikla v minulých rokoch poľutovaniahodným zanedbaním tvorivého a kritického jadra filozofie a jej zredukovaním na úroveň propagácie základných poučiek marxizmu, pričom sa oblasť filozofie často ľubovoľne a subjektivisticky rozširovala napríklad aj na problematiku medzinárodných vzťahov, ekonómie, politiky atď. Je pochopiteľné, že po takomto obsahovom určení a znížení kritérií na úroveň púhej popularizácie mohla filozofia síce vykazovať kvantitatívne úspechy, ale kvalita stagnovala. Vytriezvenie vyplývajúce z odhalení a rozborov kultu Stalinovej osoby a rozčarovanie z fiaska teoretickej stagnácie a silného optimizmu bude nás ešte dlhšie sprevádzať pri hľadaní prirodzených ciest a zákonitostí kultúrneho, ale nakoniec aj politického a ekonomického života.

Zdôraznením teoretickej stránky rozvoja filozofie nechceme a nemôžeme samozrejme podceňovať stránku svetonázorovo-osvetovú a popularizačnú, ale treba zdôrazniť, že teoreticko-obsahové jadro je primárne a nič ho nemôže nahradiť. Od neho nakoniec závisí životaschopnosť filozofie a jej spoločensko-kultúrny význam. Keď si naša filozofická spoločnosť stavia rozvoj teórie na prvé miesto, nechce podceňovať ani úsilie, ani výsledky tých, čo sa o túto tvorivosť usilovali v časoch priaznivých i nepriaznivých a nechce sa stavať na pozície priekopnícke nakoniec samozrejmych a prirodzených zásad každej vedeckej práce. Čo však chceme, to je snaha stať sa koordinátorom, verejne proklamujúcim a realizujúcim najvyššie kritériá náročnosti na prácu v oblasti filozofie. Treba poznamenať, že takáto inštitúcia je nanajvýš potrebná, pretože početné a izolované pracoviská nemajú jednotnú mieru pre svoju prácu.

Pôda našej Spoločnosti bude teda slúžiť predovšetkým rozvoju filozofie ako teórie, preto bude dávať na program svojich schôdzí prácu na najvyššej teoretickej úrovni, a to tak práce svojich členov, ako aj prednášateľov pozvaných z republiky či zo zahraničia. Zárukou vysokej odbornosti má byť aj výber členov Spoločnosti, ktorí svoje kvality dokázali a dokazujú publikovanými prácami.

V začiatočnom období sa bude musieť Spoločnosť usilovať o to, aby filozofia došla k poznaniu seba samej a zbavila sa falošných ilúzií. Poznávacia funkcia filozofie, jej

vzťah k ostatným vedám a kultúrnym formám, ako aj jej celkový význam v spoločenskom živote predstavuje totiž osobitný problém, od riešenia ktorého závisí celý rad praktických postojov k filozofii.

Zmyslom činnosti Spoločnosti je napomáhanie tvorivej činnosti svojich členov a konfrontácia našej práce s výsledkami filozofického bádania v českých zemiach a v zahraničí. Vlastná činnosť a jej porovnanie s inými tvoria nerozlučnú jednotu a treba zdôrazniť, že akákoľvek izolácia vo vede a kultúre na dnešnom stupni komunikačnej techniky môže byť len na škodu vedy ba samej kultúry. Ak požiadavka neprestajnej konfrontácie je samozrejماً v oblasti prírodných vied, vo filozofii sa toto tak ochotne nepripúšťa s poukazom na nebezpečenstvo infiltrácie buržoáznej ideológie a na nemožnosť koexistencie marxistickej a iných filozofií, čím sa fakticky potvrdzuje staré známe redukovanie filozofie na ideológiu. V prípade, ak uznáme, že filozofia ako samostatná disciplína má aj vedecké jadro, treba aplikovať aj na ňu všetky zásady vedeckej informácie a dokumentácie. V posledných rokoch sa veľmi intenzívne ozývali hlasy proti hermetickej izolácii v oblasti vedy a filozofie. Tá bola dôsledkom ideologicko-politickej úzkostlivosti, ktorá sa vo svojej zotrvačnosti nakoniec obrátila proti svojmu pôvodnému zámeru a citeľne poškodila jednotlivé zložky marxistickej kultúry. V konečných dôsledkoch tieto obavy boli aj výrazom nedôvery v tvorivé sily vlastnej inteligencie. V ideologicko-kultúrnom dialógu každá naša neinformovanosť, každé nahrádzanie vecnej argumentácie politickými frázami fakticky pomáhala našim odporcom.

Sústavná medzinárodná komunikácia je veľmi vážnou záležitosťou, a to tak po stránke prijímania, ako aj aktívneho prispievania. Jej význam nástojčivo vystupuje od popredia najmä u malých národov, medzi ktoré sa počítame aj my. Bez ďalšieho rozvádzania tejto problematiky stačí snáď konštatovať, že v tom ohľade sme veľa zanedbali. Ak by naša Spoločnosť kľiesnila v tomto smere nové zásady a preukázala v oblasti medzinárodných stykov konkrétne výsledky, bol by to závažný úspech, a to nielen pre samu filozofiu. K rozvíjaniu zahraničných stykov treba pristúpiť uvažlivo, s trizvym uvedomením si vlastných schopností, ale aj so smelými ambíciami.

Prvými lastovičkami našej reprezentácie boli cudzojazyčné publikácie vydané Akadémiou. Nie je toto veľa a pri nejakej príležitosti bude treba otázku medzinárodných stykov rozobrať v celej šírke. Tu sa o nich zmieňujeme iba ako o jednom z významných činiteľov aktivity našej Spoločnosti. Metodologický význam týchto kontaktov je v tom, že sú dôležitým, ba možno povedať, základným prameňom sebazoznania, spätnou väzbou uvádzajúcou na pravú mieru tak hodnotenie vlastných úspechov, ako aj pocity provinciálnej utiahnutosti.

Predpokladom solídnej partnerskej spolupráce v rámci republiky i v stykoch medzinárodných je vlastná práca a vlastné výsledky. Na základnú otázku, či sme schopní sa takýmito výsledkami reprezentovať, možno odpovedať kladne. Tak filozofické kádre, ako aj vedecké publikácie posledných rokov nás oprávňujú k smelému pohľadu do budúcnosti a k vytyčovaniu náročnejších cieľov. Vznikli a vznikajú práce poukazujúce na špecializáciu v rámci samej filozofie, čo je znakom stúpajúcej úrovne. Filozofia je totiž súborom špeciálnych disciplín a jej rozvíjanie na vysokej odbornej úrovni je možné jedine vnútornou špecializáciou. Ktoré disciplíny tvoria filozofický systém, je osobitná otázka, ktorú tu nemôžeme rozvádzať, chceme iba poznamenať, že ujasnenie si vnútornej štruktúry filozofie má základný význam pre pochopenie obsahu a podstaty filozofie. Jedným zo základných nedostatkov v chápaní filozofie a postoja k nej v nedávnej minulosti bolo aj to, že sa málo uvažovalo o jej obsahu a z toho, že je vedou o najvšeobecnejšej realite, sa vyvodzovalo, že je vedou o všetkom. Prirodzene, takéto hovorenie o všetkom, často bez faktového základu, neposilňovalo autoritu filozofie, najmä nie u odborníkov — vedcov.

Špecializácia ako základná črta vývinu poznania platí aj pre filozofiu. Vysokú úroveň filozofických výskumov môže zabezpečiť len skupina vzájomne diskutujúcich odborníkov, prenikajúcich do relatívne najväčších hĺbok a či výšok teoretických abstrakcií. Pravdaže, to nijak nevyklučuje vplyv a spoluúčasť ostatných systémových zložiek, prípadne mimosystémové vplyvy.

Môže byť iba v záujme rozvoja našej práce ak Spoločnosť bude v dialektickej jednote s prizeraním na systémovosť filozofie vytvárať podmienky pre ynútornú diferenciaciu a špecializáciu.

Sú niektoré oblasti, v ktorých je špecializácia reálna. Bez toho, aby som mal na mysli poradie dôležitosti, spomeniem tieto odbory:

I. Predovšetkým sú to dejiny filozofie, a to tak svetovej, ako aj domácej. V tejto oblasti vzniklo relatívne najviac prác a utvorila sa aj organizačná, škoda že krátkodobá základňa pre kolektívnu prácu, a to pri koncipovaní *Prehľadu* a predtým *Kapitol z dejín slovenskej filozofie*. Robiť výskum domáceho myslenia je našou prirodzenou povinnosťou vlastivedného a vlasteneckého charakteru.

II. Značný počet filozofických pracovníkov sa venuje otázkam ontológie a gnozeológie. Vznikli tu kolektívne sborníkové práce a uskutočnilo sa niekoľko diskusií vo Filozofickom ústave o metodologických otázkach.

III. Je potešiteľným zjavom, že existuje skupina pracovníkov v oblasti logiky a metodológie vied. Môže síce vzniknúť otázka, či vôbec logika patrí do filozofie, no myslím si, že v našich pomeroch jej spätosť s filozofiou môže byť obojstranne na prospech.

IV. Veľmi početná je skupina pracovníkov orientovaných na filozofické otázky človeka a spoločnosti. Patria sem pracovníci v historickom materializme, etike a širokej skupine problematiky vzťahov k niektorej konkrétnej spoločenskovednej disciplíne (sociológia, ekonómia, technika, politika atď.). Vysoká aktuálnosť týchto otázok sa prejavuje priam masovým záujmom našej verejnosti.

Toto sú podľa mojej mienky skupiny schopné špecializovane rozvíjať filozofiu a zabezpečiť jej vysokú teoretickú úroveň. Bolo by záslužné, keby Spoločnosť prejavila záujem a oživila aj iné časti filozofie, v ktorých predbežne nepracuje nik. Mám na mysli hlavne teóriu hodnôt, ktorá je základom tzv. normatívnych disciplín, etiky, estetiky, ale aj politickej ekonómie. Má teda nielen právo, ale aj povinnosť sa rozvíjať a metodologicky ovplyvňovať príbuzné odbory.

Základnou formou práce našej Spoločnosti bude usporadúvanie prednášok a diskusií. Bude hlavnou povinnosťou výboru starať sa o program takýchto stretnutí a zabezpečovať výber aktuálnych tém domácich i pozvaných prednášateľov. V záujme dobrej prípravy diskusií bude treba včas poselať členom tézy prednášok.

Ročne by sa mohlo konať 10 stretnutí, teda každý mesiac okrem hlavných prázdnin. Hodnotné a originálne prednášky podobne ako aj záznam diskusie, sa budú publikovať v časopise *Filozofia*. Ak by prednášky a diskusie boli na zodpovedajúcej úrovni, mohlo by sa uvažovať o prípadnom sborníkovom vydaní. Najkrajšou našou vizitkou by bolo, keby takýto sborník bol vydaný v niektorej svetovej reči a súčasne by to bol najúčinnjší spôsob reprezentácie pri nadväzovaní stykov s filozofickými inštitúciami. Pravda, vážnejšie o tomto uvažovať bude možné až po určitom časovom odstupe, keď budú podklady pre hodnotenie činnosti.

Je našim želaním získavať na prednášky vynikajúcich filozofov z Čiech a zo zahraničia. Ich vystúpenia iste prispejú k zvýšeniu príťažlivosti našich plánov. Aj keď Spoločnosť predbežne nemá možnosti nadväzovať zahraničné styky samostatne, je predsa možné získať za prednášateľov tých, čo prichádzajú na pozvanie Akadémie a vysokých

škôl. Bude treba sa oboznámiť s plánmi zahraničných návštev na Povereníctve a Ministerstve školstva a kultúry a prihliadať k nim pri zostavovaní plánov.

Treba zdôrazniť, že práca Spoločnosti má byť predovšetkým interne odborná, na najvyššej teoretickej špecializovanej úrovni a že teda nemôže ísť o nijaké osvetové a popularizačné podujatia. Aj keď sa Spoločnosť nemôže uzavrieť pred verejnosťou, predsa len jej zmysel je iný a je práve v úsilí o maximálnu teoretickú úroveň v riešení určitej problematiky. Aby sme mohli rozdávať, musíme si najprv sami nazhromaždiť dostatok jasných odborných poznatkov. Snáď sa zdôrazňovanie tohto ezoterického charakteru práce Spoločnosti stretne s určitou nevôľou, ale ak nám skutočne záleží na teoretickom rozvoji filozofie, iné poňatie Spoločnosti nie je možné. Tomuto hlavnému cieľu musia byť podriadené organizačné formy a prostriedky.

Centrom činnosti Spoločnosti z pochopiteľných dôvodov musí byť Bratislava, ak sa však ukáže potreba, bude možné založiť aj odbočky. Do úvahy prichádza predovšetkým východné Slovensko, kde sa výrazne utvára nové kultúrne centrum.

Ako som spomínal, Spoločnosť sa nebude môcť vyhnúť morálnej povinnosti vyvíjať externú činnosť a pomáhať šíriť filozofickú osvetu tam, kde bude o to záujem. Spolupráca so Socialistickou akadémiou, účasť na zostavovaní a hodnotení edičnej činnosti filozofickej literatúry je tiež vďačné pole, kde sa môže pôsobnosť Spoločnosti prejavíť.

Na schôdzkach prípravného výboru objavil sa tiež návrh, aby v rámci Spoločnosti alebo pod jej patronátom bol zriadený diskusný *Filozofický klub*, kde by sa debatovalo o vyjdených knihách a iných aktuálnych otázkach. Zaujímavý bol tiež návrh v rámci hodnotenia ročnej filozofickej produkcie *vybrať najlepšiu publikáciu* a odmeniť ju nejakou cenou. Všetko toto sú podnety, realizáciu ktorých si treba ďalej ujasniť.

Čo sa týka obsahovej stránky činnosti, prípravný výbor je tej mienky, že v počiatkoch našej práce je potrebné venovať sa aktuálnym metodologickým otázkam týkajúcim sa podstaty a funkčnosti filozofie a jej postavenia v rámci vied a kultúry. Riešenie týchto otázok nám môže veľmi účinne pomôcť ujasniť si perspektívy ďalšej práce, aby sme čím skôr mali čistý stôl a nevydávali za filozofiu niečo, čo ňou prípadne nie je. Sme v situácii, keď sa roztriasla zdanlivá monolitná stavba filozofie z obdobia kultu Stalinovej osoby, a mnohé zo základných pojmov a kategórií je treba postaviť na seriózny teoretický základ. To konečne potvrdila aj nedávno konaná porada filozofov v Jilovišti pri Prahe. Tu sa jasne ukázalo, že časy zbožnej katechizmovej úcty k filozofickým tézám sú za nami a na ich miesto nastupuje zdravá kritičnosť, analýza a argumenty.

Práve týmito črtami sa má filozofia prezentovať verejnosti a preukazovať svoju funkčnosť voči ostatným zložkám kultúry i praxe. Netreba si zastierať skutočnosť, že naša filozofia povedľa prebojovania vedeckého marxistického svetonázoru a ostatných úspechov sa aj veľmi nepríjemne zdiskreditovala. Nie je náhodou, že na čelo obrodných prúdov sa pred niekoľkými rokmi postavili na stránkach Kultúrneho života a inde nefilozofi, kým filozofický front bol vcelku utiahnutý. Všetka česť niekoľkým výnimkám. Nie je tu, pravda, dôležité to, že nejaký jednotlivec sa prejaví ako kométa búrlivou kritikou nedostatkov nášho verejného života. Dôležité je, aby existovali a uverejňovali sa na primeranej vedeckej a filozofickej úrovni analýzy stavu a perspektív rozvoja našej spoločnosti, opierajúce sa o kolektívny pohľad a náhľad skupiny pracovníkov. Preto bude na mieste, ak sa naša filozofická spoločnosť nebude vyhýbať ani aktuálnym otázkam, ktoré vzbudzujú spontánny záujem našej verejnosti. Filozofia je uspôsobená na to, aby formulovala syntetický všeobecný pohľad na spoločenský život, aby poukazovala na skryté súvislosti, ktoré v bežnom každodennom živote unikajú.

Bude nám potrebné prejsť z pasívnych apologetických pozícií na pozície tvorivej programovosti, analytčnosti a kritičnosti. Filozofická spoločnosť by týmto svojim pra-

covným elánom a programom mohla účinne ovplyvniť prácu vo filozofii a nielen v nej.

Pôjde nám teda o to, aby filozofia zaujala v rámci našej národnej kultúry také miesto, aké vyplýva z jej prirodzenej podstaty. Cesta k nemu vedie nie cez bombastické frázy, ale cez dôkladnú presnú prácu. Vedeckosť a priebornosť marxistickej filozofie sa nezabezpečí ustavičným šermovaním citátmi klasikov marxizmu a odvolávaním sa na argumenty politické, ale vnútornou teoretickou hodnotou. Z filozofie a vôbec z teórie bude treba vymiesť manieri a praktiky, ktoré s teóriou nič spoločného nemajú. Preto je veľmi dôležité, aké kritériá a metódy práce uplatní naša Spoločnosť od začiatku.

Na prahu existencie Slovenskej filozofickej spoločnosti treba si zaželať, aby sa utvorila spoločnosť v pravom zmysle, teda zoskupenie odborníkov, ktorí si vzájomne pomáhajú a cítia kolektívnu zodpovednosť za spoločné dielo. V polemických nezhodách a diskusiách súbojoch nezabúdajme na základný zmysel a poslanie našej činnosti, na účasť v rozvoji filozofie ako významnej súčasť socialistickej národnej kultúry. Nech nám Slovenská filozofická spoločnosť slúži ako prostriedok na dosiahnutie tohto cieľa!

CELOŠTÁTNA PORADA FILOZOFOV V JÍLOVIŠTI

V dňoch 8.—11. februára 1966 konala sa v Jílovišti pri Prahe celoštátna porada filozofov, ktorú zvolalo Kolégium ČSAV pre filozofiu. Cieľom porady bolo objasniť si úlohy a miesto filozofie v súčasných ideových, spoločensko-politických a vedeckých snaženiach.

V prvom poľdňi rokovaní odzneli základné referáty, ktoré dávali orientáciu celej práci konferencie. Akademik I. Hrušovský v otváracom prejave poukázal na tie spoločenské faktory v našich povojnových dejinách, ktoré v rozhodujúcej miere podmienovali silný ideologický aspekt v riešení filozofických otázok. Ak však filozofia nemá stratiť svoje špecifikum, musí uplatňovať aj systémový prístup.

Hlavný referát venovaný hodnoteniu súčasného stavu vo filozofickom výskume a otázkam jeho ďalšieho rozvoja predniesol prof. J. Srovnal. Zaoberal sa v ňom otázkou sebareflexie marxistickej filozofie a v súvislosti s tým sa dotkol aj podmienok a príčin, ktoré vyvolali dogmatické deformácie vo filozofii. Pokiaľ ide o štruktúru marxistickej filozofie, zdôraznil potrebu riešiť túto otázku v tesnej spätosti s reálnou štruktúrou skutočnosti a v tomto zmysle naznačil základnú orientáciu, akou by sa mala filozofická práca uberať.

Ďalšie referáty vlastne svojím spôsobom dopĺňali a rozvíjali niektoré myšlienky hlavného referátu. Doc. J. Cvekl vyšiel z pojmu sebareflexie a spomenul niektoré hľadiská či postoje, ktoré kriticky hodnotia doterajší vývin marxistickej filozofie. Súčasný stav uvoľnenia a diferenciacie hľadísk vyvoláva zmätok u dogmaticky mysliacich filozofov. Ešte doteraz prežívajú určité metódy dogmatického obdobia. Prof. J. Popelová-Otáhalová zdôraznila význam štúdia dejín filozofie pre zvýšenie úrovne a kultivovanosti filozofickej práce. Dogmatická izolácia nebola len izoláciou od súčasnej vedy, ale aj izoláciou od historického dedičstva, čo sme cítili ako vážny nedostatok v chápaní. skúmaní, kladení a riešení filozofických otázok. Doc. M. Machovec kriticky hodnotil súčasnú situáciu na úseku *filozofického osvetľovania* a riešenia filozofických aspektov etiky, podrobne a podnetne sa zamýšľal nad postavením etiky v štruktúre marxistickej filozofie.